

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

808. 24	Пулатов Шерзод Аббозович	Межэтнический диалог и переговорные процессы в полиэтничном Казахстане: институциональные практики и политико-правовые основы	3603
809. 25	Сатвалдиев А.Г.	Қазақстандық этносаясатта «жанубий қозғоғистон» газетінің алар орны және түрлі кезеңдердегі мемлекеттік саясаттың оның контентіне әсері	3608
810. 26	Токенов А.С.	Социальный капитал и доверие в казахстанском обществе: к вопросу о влиянии этнической структуры	3613
811. 27	Узарова Л.М.	Особенности коммуникации в сфере этномедиации	3617
812. 28	Урстенова Д.Д.	30 лет АНК: новые возможности народной дипломатии	3622
813. 29	Хмелевский В.А.	Межкультурное многообразие и общая историческая память В республике Казахстан	3627
814. 30	Чжан Цзинкай	«Цветные революции» в эпоху интернета (особенности противостояния в странах СНГ)	3630

6 – СЕКЦИЯ
ФИЛОЛОГИЯНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ФИЛОЛОГИИ

**6.1 ҰЛТТЫҚ ӘДЕБИЕТТАНУДЫҢ ЖАҢА ҮРДІСТЕРІ МЕН ДАМУ БАҒЫТТАРЫ
НОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО
ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ**

815.	Абдулла А. К.	Абай мұрасындағы сакралды ұғымдар	3610
816.	Алаудин Н. Ә.	Нәзира Бердалы поэзиясындағы фольклорлық үрдістер	3614
817.	Амантай Н., Қапсихқызы Д.	«Ескендір» поэмасындағы уақыт пен мәңгілік мәселесі: Абайдың философиялық концепциялары	3618
818.	Ахметбекова Т. У.	Б.Майлин мен А.Чехов әңгімелеріндегі сарказм	3622
819.	Байдуллаева Ж.К.	Қазіргі қазақ прозасындағы мистика жанры	3626
820.	Ғалымжанова З. Т.	Мемуарлық романдардағы тәрбие құндылығы	3629
821.	Дәуренбек А. Ж.	Тұрсын Жұртбайдың «Бесіңді түзе!..» еңбегі: Мұхтар Әуезовтің шығармашылық тағдыры және көркемдік шындық	3632
822.	Ергеш А. М.	Қабдыкәрім Ыдырысов поэзиясындағы интертекст және оның поэтикалық мәні	3638
823.	Еркін А.	«Телқоңыр» және ұлттық болмыс	3641
824.	Жакупова С.С.	XX ғасыр басындағы қазақ әдебиетіндегі ескілікті сынау тенденциясы: Ш.Торайғыровтың «Базарбай молдаға» өлеңі	3644
825.	Жақсыбаева Н. Ж.	Білім берудегі жаңа технологияның тиімділігі	3645
826.	Төребаева А.О.	Жүрсін Ерман арнау өлеңдерінің көркемдік ерекшелігі	3650
827.	Тұрсын Қ. А.	Бейсембай Кенжебаев – аудармашы	3656
828.	Сұлтанбек Ә.	Орыс тілді қазақ жастарының сөз сапасы: түйіткілдер мен шешімдер	3659
829.	Қажетерова Ш. С.	Еркін өлеңдердегі көлеңке образы	3664
830.	Қуанышбаева Н.А.	Тайыр Жомартбаев шығармашылығындағы балалар әдебиетінің көркемдік-жанрлық сипаты және алаш кезеңіндегі білім беру ісіне ықпалы	3669
831.	Құлшар Б. М.	Сатирадағы есімдер жүйесі және олардың эстетикалық-семантикалық жүктемесі	3673
832.	Махмутова А. Қ.	Абай Құнанбайұлының қара сөздері және ұлттық әдебиеттанудың жаңа үрдістері: білім және руханият	3676
833.	Молдахан Е. М.	Tiktok, Instagram секілді әлеуметтік желілерді әдеби білім беруде қолдану тәсілдері	3679
834.	Томабаева А. Ғ.	Шәкәрім мен Қожа Хафиздің философиялық үндестігі	3683
835.	Түсіпбек М. К.	Мұхтар Әуезов пен Оноре де Бальзак шығармаларындағы сыншыл реализм	3688

		принциптері туралы	
836.	Сайфуллаева Б. Б.	Орта ғасыр түркі ойшылдарының мұрасы мен Абай шығармаларындағы көркемдік дәстүр сабақтастығы	3692
837.	Шагирова Д. Р.	Көлеңке архетипінің көркем трансформациясы: Достоевскийдің «Сыңар» повесі мен Төлен Әбдіктің «Парасат майданы» негізінде	3696

**6.2 ҚАЗАҚ ТІЛ БІЛІМІНІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКОЗНАНИЯ**

838.	Абденкул Д.С.	Үйлену салт өлеңдеріндегі лингвотанымдық сипат	3700
839.	Абдрахман А.Е.	«Ер Төстік» жырындағы ең басты гендерлік көріністер мен символдар	3704
840.	Амирова А.Б.	Мақал-мәтелдер әлеміндегі билік пен гендер: қазақ және ағылшын паремияларының салыстырмалы талдауы	3708
841.	Анарбекова А.Б.	Оқушылар сөйлеу тіліндегі терминдер қолданысы	3715
842.	Бөгетбаева А.Т.	Жаһанданудың мәдени таптаурындардың қалыптасуына әсері	3719
843.	Дәулетші Д.Р.	Жалпықолданыстағы сөздерді термин ретінде қолдануда жарыспалылық мәселесі (ақпараттық технологиялар саласы бойынша)	3723
844.	Ермекқызы А.	Интернет лексиканың қолданысы	3726
845.	Жаныбекқызы Б.	Ұлттық фильмдердегі тілдік ерекшеліктер және әсерлеуші құралдар (көркемдегіш құралдар)	3730
846.	Жарылхасын Б.Қ.	Мұхтар Мағауин шығармашылығындағы фразеологизмдердің мәні	3733
847.	Қуандықова И.Р.	Кірме сөздер: игерілуі және электронды коммуникация ортасындағы қолданысы	3736
848.	Қайыркен А.О.	Корпустық лингвистика: қазақ тілін оқытудағы инновациялық бағыт	3743
849.	Қанатқызы А.	Зейнолла Шүкіровтың шығармаларындағы кейіпкер тілі мен стилі	3747
850.	Қуаныш Ә.	Methodology for the development of students' emotional competence in the lesson of the kazakh language	3751
851.	Қыдырбай Н.А.	Қазақ тіліндегі жаңа сөздер мен терминдердің пайда болуы және оларды қалыптастыру мәселелері	3755
852.	Мадиярова Д.М.	Жастар тіліне әлеуметтік желінің әсері	3759
853.	Меліс А.Б.	«Жер-Ана» ұғымының мағыналық ерекшеліктері	3762
854.	Муратбаева Ж.К.	Қазіргі қазақ киносындағы тілдік ерекшеліктер (комедия жанры негізінде: “Таптым-ау сені”)	3766

855.	Муратова М.	І.Жансүгіровтің «Құлагер» поэмасындағы мінез-құлық метафоралары	3769
856.	Мұхтарова Ф.С.	Қазақ және қырғыз тілдеріндегі тағамға қатысты этнофразеологизмдер	3772
857.	Нугман А.А.	Фразеологизмдердің лингво-мәдени өрісі	3775
858.	Онгарбаева А.О.	Қазақ және өзбек фразеологизмдеріндегі киелі сандардың ортақ белгілері	3777
859.	Оразалина А.А.	К.Оразалиннің тілдік тұлғасын тану мәселесі	3781
860.	Оралбай А.О.	Қазақ тілін әлеуметтік желілерге танымал ету үшін контент стратегиялары	3785
861.	Оспан М.Ж.	Қазақ халқының мақал-мәтелдеріндегі «Бақыт» концептісі	3790
862.	Өркенқызы А.	Постмодернистік мәтіннің байласымы мен тұтасымын барлау	3794
863.	Рзалиева Р.Ж.	Ғаламтордағы тұлғаны тілдік кемсіту: себебі мен салдары	3798
864.	Сәбитқызы Б.	Жанат Әскербекқызының шығармашылығындағы концептуалды метафора	3802
865.	Түйлебаева Қ.Б.	Хаос және контекст	3805
866.	Тұранов Ы.Ә.	Әлихан Бөкейханов шығармаларындағы антропонимдердің психолингвистикалық сипаты	3809
867.	Уәлібек А.А. Беласар І.Қ.	Қазақ фразеологизмдерінің гендерлік аспектісі	3812
868.	Ұланова Е.Д.	Т.Әбдікәкімовтің «Ажал даласындағы тас» өлеңіндегі сөздердің қолданылуының математикалық жиілігі	3816
869.	Халмурат Е.С.	Mangurtism – future tragedy	3819
870.	Шиктыбаева А.	Жасанды интеллект арқылы өтірік өлеңдер құрастыру	3821

6.3 ОРЫС ТІЛІ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯ РУССКИЙ ЯЗЫК И МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ

871.	Абдикадырова А.М., Аманджол А.Е., Беккалиқызы А.	Слово <i>хайп</i> и его производные	3825
872.	Амангелді А.Ж.	Слова-паразиты в речи современной молодежи	3828
873.	Аманшаева И.С., Мәлікова А.Н.	Слово прикол и его производные в молодежном сленге (на материале НКРЯ)	3832
874.	Дудко В.Н.	Языковые средства как механизм воздействия	3836
875.	Елубаева К.К.	Устойчивое выражение "24/7" в современной речи: аспекты значения	3841
876.	Жарлықасым Ж.К.	Синтаксические модели новостных заголовков в интернет-СМИ Казахстана	3844

877.	Жумабаева А.Б.	Лексикографический анализ лексемы «упрямство» в русском и казахском языках	3850
878.	Кеңес Н.С.	Жизненное кредо молодёжи Казахстана: лингвоаксиологический аспект	3853
879.	Қалихан А.А.	Специфика молодежной инвективной лексики (на материале соцсетей Tik Tok, Telegram)	3856
880.	Мазуркина У.А.	Фонетическая интерференция при обучении русскому языку как иностранному китайских студентов	3859
881.	Максимова Д.Г.	Научная VS народная этимология объектов Астаны (по материалам уличных интервью инстагида Мити Байназарова)	3862
882.	Серикова Д.М.	Специфика обучения аудированию в 9 классе	3865

**6.4 ОРЫС ӘДЕБИЕТІ: КӨРКЕМ МӘТІНДІ ТАЛДАУ ЖӘНЕ ТҮСІНДІРУ
РУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА: АНАЛИЗ И ИНТЕРПРЕТАЦИЯ
ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА**

883.	Абдрахманова Э.	Bakhyt Kairbekov: the problems of creativity	3869
884.	Ерболат Д.	Фольклор как мотивообразующий элемент в повести З. Наурызбай и Л. Калаус «Приключения Бату и его друзей»	3870
885.	Ибраимова С.	Мотив самопожертвования в прозе Л. Улицкой	3874
886.	Кенжетай Б.	Фольклорные образы и мотивы в цикле «Кудыкины горы» Н. Черновой	3876
887.	Курмангалиева Г.	Метафора «необретенный рай» в романе Бахыта Кенжеева «Младший брат»	3879
888.	Мухамадиева К.	Особенности реализации категории «автора» и «скриптора» в романе Т. Толстой «Кысь»	3881
889.	Надирхан В.	Быт и нравы русского помещного дворянства в изображении Н.И. Новикова, Д.И. Фонвизина, А.Н. Радищева	3884
890.	Онгар А.	Символика круга в романе «Круг пепла» Д. Накипова	3888
891.	Оразалина А.	Литературное наследие Рымгали Нургали: социальные и философские аспекты в произведениях писателя	3891
892.	Өсербайұлы С.	Қазақ романының қалыптасу кезеңдері және дамуы	3893
893.	Сарсенбай М.	Концепция детства в литературе: культурный и философский контексты	3897
894.	Сералимова С.	Исторический контекст и культурные традиции в творчестве тюркоязычных писателей	3900
895.	Тахауикызы Ж.	Тема Древнего Новгорода в исторических и художественных произведениях Н.М. Карамзина	3903
896.	Турабекова И.	Образ современной российской женщины в произведениях Дарьи Донцовой	3907

897.	Цындра А.	Фольклорно-мифологический контекст образа ведьмы в повести Н.В. Гоголя «Майская ночь, или Утопленница»	3912
------	-----------	--	------

6.5 АУДАРМА ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС МӘСЕЛЕЛЕРІ

ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА И МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

898.	Айтбаева А.М.	Особенности аудиовизуального перевода на примере фильма «Inception»	3918
899.	Акимбекова К.Ж.	Прагматический аспект перевода рассказов Оскара Уайльда	3920
900.	Алпамыс Т.М.	Intercultural Features of Modality Expression in English and Kazakh: Translation Challenges	3922
901.	Амангелдиева А.М.	Қазақ және ағылшын тілдеріндегі мақал-мәтелдегі кейбір соматизмдер аудармасы	3926
902.	Әбдірахман А.Қ.	Аудиовизуалды аудармада реалияларды беру ерекшеліктері	3928
903.	Бектлеуова А.С.	Тіл және әдеп: ұлттық ерекшеліктер мен аудармадағы ұстанымдар	3931
904.	Бультенова Д.Т.	Culinaronyms as culturally marked lexis: issues of equivalence in translation from Kazakh into English	3933
905.	Дулатова А.А., Кадырова Р.Р.	Ағылшын және қазақ тілдеріндегі фразеологизмдер мен мақал мәтелдердің ұқсастықтары мен айырмашылығы	3937
906.	Елибаева А.Т.	Лингвокультурные трансформации в аудиовизуальном переводе: анализ русской локализации фильма «Веном»	3941
907.	Жексемби Д.Д.	Аудармада қолданылатын цифрлық технологиялардың жетістіктері	3945
908.	Каткенова З.Д.	Childbirth celebration in Kazakh and English cultures	3950
909.	Қыдырбай Г.З.	Орта мектептерде ағылшын грамматикасын оқытуда коммуникативті әдістерді қолдану	3953
910.	Матыгулова А.Н.	Translation of documentary novels	3956
911.	Нығметулла К.Б.	Көркем әдебиет стилінің аудармасы: жасанды интеллект, машиналық аударма мен адам аудармасының салыстырмалы талдауы (Эрнест Хемингуэйдің «Килиманджаро – қарлы тау» әңгімесінің негізінде)	3959
912.	Райнбекова А.К.	«Жеті» санының ағылшын, орыс және қазақ тілдеріндегі фразеологиялық бірліктер мен аудармадағы көрінісі	3962
913.	Сейткенов К.Б.	Көркем мәтін тілі прагматикасын жеткізуде тіркесті бірліктердің аударылу ерекшеліктері	3966
914.	Сүндетова А.Н.	«Жаңбыр» концептісінің тілдік-танымдық сипаты және тіларалық берілуі (Э.Хемингуэйдің «Қош бол, майдан!» романы негізінде)	3972
915.	Утеулиева А.А.	Lexical-semantic types of non-verbal means and their translation	3978

**6.6 ШЕТЕЛ ФИЛОЛОГИЯСЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИНОСТРАННОЙ ФИЛОЛОГИИ**

916.	Айдарбекқызы М. Ермекқызы А.	Тілдердің жойылу қауіпі және қайта жаңғырту мүмкіндіктері	3983
917.	Асатова К.Т.	Semantic and Pragmatic Aspects of Anglicisms in Modern Kazakh	3986
918.	Аслялиева А.Ж.	Frequency and Functional-Semantic Analysis of Color-Denoting Adjectives in George Orwell's "Animal Farm"	3990
919.	Ахметбек Д.А.	Axiological characteristics of the biography of a virtual character	3996
920.	Байсұлтан А. Н.	Ағылшын көркем әдебиетіндегі бейвербалды қарым-қатынастың рөлі	3999
921.	Донбаева А. А.	Использование аутентичных текстовых материалов при обучении чтению в целях повышения мотивации к изучению иностранного языка	4003
922.	Жунусова А. К.	Ағылшын әдебиетіндегі «адамның оң мінезі» лексика-семантикалық өрісінің құрылымы	4008
923.	Кенесбаев А. С.	The language game in modern internet communication	4013
924.	Кенжебай А.Т.	Сравнение языка рекламы в английском и казахском языках	4015
925.	Сабинова Ж.Б.	Репрезентация концепта "семья" в англо-, казахоязычных публицистических дискурсах начала XXI века	4018
926.	Сериккалиева А. Ж.	Образность публицистического дискурса в новогодних речах: сравнительный анализ выступлений президента Казахстана и короля Великобритании	4020
927.	Тлемисова Ж. М.	Semantic analysis of the linguistic changes driven by generation Z's neologisms	4023
928.	Турсынбетова А. Н.	Балалар тіліндегі инновациялар мен олардың сөзжасамдық ерекшеліктері	4027
929.	Ундимисова А.Ж.	Английские пословицы и поговорки: их значение, употребление и русские эквиваленты	4030
930.	Хасенов И. Танабаев Т.	A brief overview of the origins and formation of the basic terms of electricity in English and Kazakh languages	4031
931.	Шандер Д.	The English language acquisition: why are you still unable to speak it?	4034

**6.7 ҚЫТАЙ ФИЛОЛОГИЯСЫ МЕН ЛЕКСИКОЛОГИЯСЫ: ЖАҢА
БАҒЫТТАР МЕН ӘДІСНАМАЛАР
КИТАЙСКАЯ ФИЛОЛОГИЯ И ЛЕКСИКОЛОГИЯ: НОВЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ
И МЕТОДОЛОГИИ**

932.	Абдуллина А.Р.	Тіл мен мәдениеттің өзара байланысы және аудармадағы рөлі	4039
933.	Абдуразакова М. Д.	Ресми іс-қағаздардағы тұрақты тіркестер мен клишелердің аудару тәсілдері (қытай және	4043

		қазақ тілдерінің іскерлік құжаттары негізінде)	
934.	Асқар Н.	Лю Цысиннің “Үш Ғалам” (三体) ғылыми-фантастикалық роман трилогиясының стилистикалық ерекшеліктері	4046
935.	Дюсупжанова Ж.М.	Қытай фильмдерін қазақ тіліне аударудың ең танымал түрлері мен кең таралған әдістері	4049
936.	Кабышева А.Д.	Медициналық терминдерді қытай тілінен қазақ тіліне аудару мәселелері	4054
937.	Күшәнбек М.	Бақ-тағы қытай фразеологизмдерінің қазақ тіліне аударылу ерекшеліктері	4060
938.	Қалекенова Ж.Қ.	Мәдени революция кезеңіндегі әдебиеттің даму көрінісі	4065
939.	Майбас Ә.Т.	Қытай тілін шет тілі ретінде оқытудың бастауыш сатысындағы құрмалас сөйлемдердегі жалғаулықтардың оқыту мәселесі	4068
940.	Мамедова Р.В.	Сравнительный анализ китайских и казахских пословиц и фразеологизмов	4071
941.	Маметова А.М.	Медицина саласындағы кәсіби мәтіндерге лингвистикалық талдау	4076
942.	Мылтықбай Ж.А.	Қытай ауызекі сөйлеу стилінің қолдану аясы	4080
943.	Намазова Ж.Т.	Жасанды интеллект негізіндегі қытай тілін оқу: мүмкіндіктер мен шектеулер	4085
944.	Нұрлан Е.	Цянь Чжуншудың “Қоршалған қамал” романының көркемдік ерекшеліктері мен кейіпкерлер образы	4088
945.	Нұртай А.	«Өмір мен өлім мені қажытады» романында реинкарнация арқылы әлеуметтік жіктелуді бейнелеу	4093
946.	Сейлова А.А.	Влияние политической и культурной ситуации в Китае в период Тан на литературу	4097

**МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENTS**

**СЕКЦИЯ 7. ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ
ECONOMIC SCIENCES**

**Подсекция 7.1 ҰЛТТЫҚ ЭКОНОМИКАНЫҢ АШЫҚТЫҒЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІ**

**ОТКРЫТОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ И ЕЕ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ
БЕЗОПАСНОСТЬ**

OPENNESS OF THE NATIONAL ECONOMY AND ITS ECONOMIC SECURITY

947.	Асылбаева Ж.Е.	Цифровизация в жилищном строительстве: преимущества и перспективы	4100
948.	Аудан Д.Т.	Өнеркәсіп кәсіпорынның тұрақты дамуының	4103

10. Bucholtz M. *White Kids: Language, Race, and Styles of Youth Identity*. Cambridge University Press, 2011.
11. Androutsopoulos J. *Language and Society in Digital Media* // *Annual Review of Applied Linguistics*. 2015. Т. 35. С. 449–472.
12. RuPaul. *Guru: RuPaul's Guide to Life, Liberty, and the Pursuit of Style*. HarperOne, 2018.
13. Lil B. *BasedGod's Guide to the Universe*. Self-published, 2011.
14. *Twitter Trends Report. Viral Phrases and Digital Discourse in 2020–2021* // *Social Media Analytics Institute*. 2021.
15. Consalvo M. *Cheating: Gaining Advantage in Videogames*. MIT Press, 2007.
16. *TikTok Cultural Report. The Evolution of Modern Dating Language* // *TikTok Insights*. 2022.

УДК 81

БАЛАЛАР ТІЛІНДЕГІ ИННОВАЦИЯЛАР МЕН ОЛАРДЫҢ СӨЗЖАСАМДЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Тұрсынбетова Алтынай Нұралықызы

altynay0110@gmail.com

Г.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Филология факультеті, Шетел филологиясы: ағылшын тілі
мамандығының 2 курс магистранты, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – Д.Х.Байдрахманов

Балалардың сөйлеуіндегі тілдік нормадан ауытқитын сөздер лингвистикада «инновациялар» деп аталады. Бұл термин кеңінен қолданылғанымен, оны түсіндіруде әртүрлі көзқарастар бар. Бірқатар зерттеушілер инновацияларды жалпы қолданысқа еніп жатқан немесе енген, яғни нормаға айналып келе жатқан тілдік бірліктер деп түсінеді. Ал басқалары оларды тек жеке сөйлеу актісінде пайда болатын, қысқа уақыт өмір сүретін «біркүндік» сөздер ретінде қарастырады.

Біздің зерттеуімізде «инновация» ұғымын Цейтлиннің анықтамасына сүйене отырып түсінеміз: «жалпы қолданысқа қарсы келетін және жеке сөйлеу актісінде байқалатын құбылыс» [1]. Демек, инновация — баланың өз тарапынан жасаған және тілдің узусында кездеспейтін сөз.

Лингвистикада бала тілінің табиғаты мен инновациялардың пайда болу механизмін түсіндіруде екі негізгі бағыт қалыптасқан. Бірінші бағыт өкілдері (Гвоздев, де Соссюр, Пауль, Щерба және т.б.) баланың тілді меңгеруін ересектерге еліктеу арқылы жүзеге асады деп санайды. Мысалы, К.И. Чуковский өзінің «Екі жастан бес жасқа дейін» еңбегінде баланың дарындылығы ересектердің сөзін тыңдап, тілдік модельдер мен грамматикалық заңдылықтарды өз бетінше меңгере алу қабілетінде екенін атап өтеді [2].

Ал екінші бағыт (Бодуэн де Куртенэ, Богородицкий, Крушевский, Шахнарович) бала тілі өзіндік заңдылықтар негізінде қалыптасады деген көзқарасты ұстанады. Бұл бағыттың өкілі А.М. Шахнарович баланың сөйлеуіндегі ұқсастықтар сыртқы ғана екенін және бұл құбылысты «өзін-өзі еліктеу» түріндегі аналогия ретінде сипаттайды [3].

Көптеген ғалымдар балалардың сөзжасамдық инновацияларын тілдік материалдың ерекше түрі ретінде қарастырады. Л.В. Щерба балалар тілін шығармашылық процесс ретінде сипаттап, баланың тілді меңгеруі кезінде оның ойлау әрекеті ғалым-лингвистің жұмысына ұқсас болатынын атап өтеді. Оның пікірінше, грамматика — сөйлеу ережелерінің жиынтығы, ал баланың тілдегі жаңалықтары осы ережелерді игеру процесінің нәтижесі болып табылады [4].

К.И. Чуковский де балалардың инновацияларын заңды әрі дұрыс деп есептейді. Ол тіпті: «Кейде балалардың сөйлеуі ересектердің сөйлеуінен дұрысырақ» деп жазады [2. 22 б.]. Бұл

пікірдің негізінде балалардың кейбір инновациялық сөздері тілдің ішкі жүйесіне сәйкес келетінін, тек узустан ауытқығанын түсінуге болады.

Чуковский балалар тілін зерттей отырып, әртүрлі балаларда бір-бірінен тәуелсіз түрде бірдей инновациялар пайда болатынын байқаған. Бұл құбылыс балалардың жаңа сөз тудыруында белгілі бір заңдылықтар барын көрсетеді.

А.Н. Гвоздев те балалардың инновацияларын психолингвистикалық тұрғыдан түсіндіріп, олардың сөйлеуіндегі мұндай сөздер белгілі бір грамматикалық құбылысты меңгергендігінің белгісі екенін айтады. Оның пікірінше, мектеп жасына дейінгі балалардың аналогия арқылы жасаған сөзжасамдық құрылымдары арқылы тілдің негізгі морфологиялық үлгілерін анықтауға болады [5].

Балалар кейде тілде бар сөздерге ұқсас формадағы, бірақ мағынасы өзгеше сөздер ойлап табады. Бұл жағдай олардың барлық сөзжасамдық үлгілермен таныс еместігімен немесе омоним аффикстерді ажырата алмауымен байланысты болуы мүмкін. Мұндай инновацияларды кейде көркем әдебиеттегі окказионализмдермен немесе қарапайым сөздермен салыстыруға болады [1, 45 б.].

Бұл құбылыстарды қарастыруда лексикалық интерференция ұғымы да маңызды орын алады. Ф. де Соссюр тілдік өзгерістердің себептерін функционалдық тұрғыдан қарастырып, интерференцияны тілдік жүйелер арасындағы байланыс нәтижесінде пайда болатын құбылыс ретінде сипаттайды. Интерференция позитивті (жаңа дағдының пайда болуы) және негативті (нормадан ауытқу) болып екіге бөлінеді.

Э. Хауген интерференцияны «лингвистикалық қабаттасу» ретінде сипаттап, бір тілдің элементтері екінші тілге көшіріліп, жаңа мағыналық немесе формалық құрылымдар туындайтынын көрсетеді [6]. В.А. Виноградов интерференцияны билингвал тұлғаның екі тіл арасында ауысуы кезінде тілдік норманың бұзылуы ретінде қарастырады.

Қорытындылай келе, балалардың сөзжасамдық инновациялары — тілді меңгеру процесіндегі табиғи әрі заңды құбылыс. Олар тіл жүйесінің ерекшеліктерін тануға, сөзжасам үлгілерінің икемділігін байқауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, екі немесе одан да көп тілді қатар меңгеріп жатқан балалардың сөйлеуіндегі инновациялар лексикалық интерференция құбылысымен тығыз байланысты болуы мүмкін.

Балалардың сөзжасамдық белсенділігінің айқын себептерінің бірі — тілдің лексикалық қорымен баланың сөздік қоры арасындағы объективті айырмашылыққа байланысты. Баланың сөздік қоры шектеулі болғандықтан, ол өзіне қажетті жаңа сөздерді немесе түсініктерді ойлап табуға тырысады. Бұл қажеттілік «жеке лакуналарды» толтыруды талап етеді, яғни баланың белгілі бір нәрсені атау үшін жаңа сөздер құруы қажет болады. Осы себептен балалардың сөзжасамдық белсенділігі артады.

Бұл жаңа сөздердің кейбірі ересектердің тілінде бар сөздермен сәйкес келуі мүмкін, сондықтан баланың өз бетімен жаңа сөздер құру әрекеті көп жағдайда байқалмайды. Дегенмен, көптеген жағдайларда балалардың жасаған сөздері инновацияларға айналады. Себебі, тілдің сөзжасамдық жүйесі күрделі әрі көпқырлы болып келеді, сондықтан бала өздігінен жаңа сөздерді құруда жиі ересектердің қалыптасқан тілдік үлгілерінен өзгеше тәсілді қолданады.

Біздің балалардың сөзжасамдық инновацияларын зерттеу аясында біз ағылшын тілі сабақтарында бақылау әдісін қолдандық. Балалар қазақ тілінде сөйлегеніне қарамастан, ағылшын тілін үйрену процесінде олар белсенді түрде жаңа сөздер құрайды. Оларды бақылау барысында біз олардың сөйлеуінде қолданған бірнеше инновацияның мысалдарын тіркедік. Бұл жаңа сөздер көбінесе ағылшын тіліндегі қалыптасқан формалар мен құрылымдардан ерекшеленіп, балалардың сөйлеуін қалыптастырудағы шығармашылық процесті көрсетеді.

Мысалы, баланың «**оқушы**» сөзін ағылшын тілінде «reader» деп қолдану — бұл қате қолданудың бір түрі. Себебі «**reader**» сөзі ағылшын тілінде «оқырман» деген мағынаны білдіреді,

яғни тек кітап оқып отырған немесе оқу процесінде болатын адамды сипаттайды. Алайда балалардың тілінде мұндай сөздер кейде жаңа контекстінде пайда болады. Мұнда бала «оқу» (read) сөзін, оған «-er» жұрнағын «**teacher**» (ұстаз) сияқты мамандық атауын жасаған логикамен қолданды.

Мұндай тәсіл — сөзжасамдық инновацияның бір мысалы. Бала тілінде бұл сөздер көп жағдайда ересектердің тіліндегі қалыпты құрылымдарға ұқсамайды, бірақ жаңа сөздер мен тіркестер жасау арқылы тілдің табиғи даму процесін көрсетеді. Бала үшін сөз жасау — шығармашылық процес, оны түсіну мен меңгеру барысында тілдің жүйесін игеру үшін өте маңызды.

Келесі бала өзінің тілінде кітап *оқып отырған адамды* сипаттағанда «**read people**» сияқты тіркестерді қолданды. Мұнда бала «**read**» етістігін сөздің мағынасын кеңейту үшін қолданған, әрі оның мағынасы да кеңейіп, балалар үшін жаңа тілдік құрылым пайда болған.

Осылайша, балалар тілінде көрініс табатын мұндай жаңашыл сөздер тілдің дамуында қалыпты құбылыс болып табылады. Тіл жүйесінің құрылымын өз бетінше түсіну және оны шығармашылықпен қолдану балалардың сөзжасамдық инновацияларын қалыптастырады.

Сонымен қатар, **Animal doctor** → ветеринар деген тіркес тездесті. Балалар бұл тіркесті animal (жануар) және doctor (дәрігер) сөздерін біріктіре отырып жасайды. Бұл ағылшын тілінде жиі қолданылатын кәсіби атау — veterinarian (ветеринар) орнына қолданылған қарапайым құрылым. Бала өз тілінде жаңа термин жасау үшін өз логикасымен бұрынғы белгілі сөздерді біріктірген. **Hair-cutter** → **шаштараз**. Hair (шаш) және cutter (кесуші) сөздерін біріктіріп, бала hair-cutter деген сөзді қолданған. Бұл ағылшын тілінде hairdresser (шаштараз) деп айтылатын сөздің жаңа құрылымы, балалардың тілінде жаңа сөз жасаудың тәсілі ретінде кездеседі.

Қорытындылай келе, балалардың сөзжасамдық инновациялары тілдің табиғи даму процесінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Балалар тілінде көрініс табатын жаңа сөздер мен тіркестер олардың шығармашылық қабілеттерін, тіл жүйесін меңгеру және тілдік құрылымдарды түсіну процесін көрсетеді. Мысал ретінде, «оқушы» сөзін ағылшын тілінде «reader» деп қолдану, «Animal doctor → ветеринар», «Hair-cutter → шаштараз» сияқты сөзжасамдар баланың логикасына негізделген шығармашылық әрекеттерді көрсетеді.

Бұл сөздер көбінесе ересектердің тіліндегі қалыпты құрылымдарға ұқсамайды, алайда балалардың өз тілінде жаңа сөздер мен тіркестерді жасау арқылы олар тілдің жүйесін игеріп, оны шығармашылық тұрғыда қолдануға үйренеді. Мұндай инновациялар тек тілдің дамуында қалыпты құбылыс қана емес, сонымен қатар балалардың тілдік қабілеттерін кеңейтетін, оларды жаңа деңгейге көтеретін маңызды кезең.

Сөзжасамдық инновациялар балалардың тілін тереңірек түсінуге мүмкіндік береді, олар арқылы біз балалардың сөздерді қалай қабылдайтыны мен өңдейтінін, тілдік құрылымдарды қалай шығармашылықпен пайдаланып, жаңа сөздер мен тіркестер жасайтынын байқай аламыз. Бұл процесс, өз кезегінде, тілдің эволюциясындағы маңызды қадам болып табылады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Цейтлин С. Н. Очерки по словообразованию и формообразованию в детской речи. — М.: Знак, 2009. — 592 с. ISBN 978-5-9551-0351-8.
2. Чуковский, К.И. От двух до пяти / К.И. Чуковский. — М.: Изд-во КДУ, 2005. — 400 с.
3. Шахнарович, А.М. Психолингвистические проблемы овладения общением / А.М. Шахнарович. — М.: Наука, 1979. — 193 с.
4. Щерба, Л. В. Языковая система и речевая деятельность / Л. В. Щерба. — Ленинград: Наука, 1974. — 427 с.

5. Гвоздев, А. Н. Вопросы изучения детской речи / А. Н. Гвоздев. — М.: Изд-во Акад. пед. наук РСФСР, 1961. — 471 с.
6. Хауген, Э. Языковой контакт / Э. Хауген // Новое в лингвистике: Языковые контакты. М. : Прогресс, 1972. Вып. VI. С. 61–80.
7. Цейтлин, С. Н. Язык и ребёнок. Лингвистика детской речи / С. Н. Цейтлин. — М.: Владос, 2000. — 239 с.
8. Цейтлин, С. Н. Речевые ошибки и их предупреждение: учеб. пособие / С. Н. Цейтлин. — М.: Кн. дом «ЛИБРОКОМ», 2009. — 187 с.

УДК 37.022

АНГЛИЙСКИЕ ПОСЛОВИЦЫ И ПОГОВОРКИ: ИХ ЗНАЧЕНИЕ, УПОТРЕБЛЕНИЕ И РУССКИЕ ЭКВИВАЛЕНТЫ

Ундимисова Айгерим Жанатовна

Студент факультета иностранной филологии ЕНУ им. Л.Н.Гумилева, Астана, Казахстан
Научный руководитель - Булегенова И.Б.

Аннотация:

Статья посвящена английским пословицам и поговоркам, их значению, употреблению и русским эквивалентам. Рассматривается различие между пословицами и поговорками, а также их роль в передаче народной мудрости, культурных ценностей и жизненного опыта. Приводятся примеры выражений, отражающих темы труда, настойчивости, дружбы, жизненных наблюдений и финансов. Особое внимание уделяется методам эффективного запоминания и использования пословиц в речи. Подчеркивается важность изучения устойчивых выражений для углубленного понимания языка и культуры англоязычных стран.

Ключевые слова:

английские пословицы, поговорки, русские эквиваленты, культурные ценности, народная мудрость, устойчивые выражения, межкультурная коммуникация, изучение английского языка.

Введение

Пословицы и поговорки являются важной частью любого языка, поскольку передают народную мудрость, отражают традиции и помогают выразить сложные идеи лаконичными и образными выражениями. В английском языке существует множество таких фраз, и их знание делает речь более выразительной и приближённой к естественной. Многие английские пословицы имеют русские аналоги, что упрощает их понимание и запоминание.

Перед тем как рассматривать примеры, важно понять разницу между пословицами (proverbs) и поговорками (sayings). Пословица – это завершённое выражение с поучительным смыслом, например: Honesty is the best policy («Честность — лучшая политика»). Поговорки, в свою очередь, представляют собой устойчивые выражения, но не всегда несут моральный урок, например: Easy come, easy go («Легко пришло, легко ушло»). Пословицы выполняют несколько ключевых функций культурную – отражают традиции и ценности народа, познавательную – помогают глубже понять мышление носителей языка, и коммуникативную – делают речь ярче и выразительнее.

Многие английские пословицы подчёркивают важность настойчивости, терпения и труда. Например, No pain, no gain («Без труда не вытащишь и рыбку из пруда») подчёркивает, что успех невозможен без усилий. Practice makes perfect («Повторение – мать учения») напоминает о